

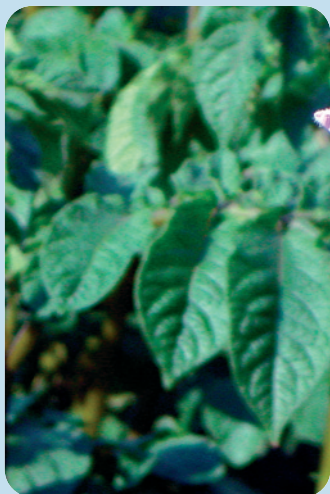

Plantearven

– en del av vårt biologiske mangfold

"Norge har et stort biologisk og genetisk mangfold av nytteplanter, både i natur og kultur. Nytteplantenes genetiske variasjon er en verdifull, og ofte truet ressurs som vi må bevare og utnytte på en bærekraftig måte. PLANTEARVEN er etablert som et samlet konsept for bevaring og bruk av plantegenetiske ressurser."

Varemerket PLANTEARVEN

Aktiv og bærekraftig bruk er den beste måten å bevare en plantetype på, og Genressursutvalg for planter har etablert varemerket PLANTEARVEN til markedsføring og omsetning av planter og planteprodukter basert på nasjonale genressurser.

Følgende vareslag kan markedsføres og omsettes under varemerket:

- Levende planter eller oppformeringsmateriale som frø, knoller, løk, rotdeler eller stiklinger
- Matvarer, krydder og drikkevarer
- Plantebasert råstoff til kosmetikk, medisin eller biocider
- Informasjonsmateriell

Bare fantasien setter grenser for hvilke planteprodukter som det kan bli aktuelt å produsere og omsette under PLANTEARVEN;

- gamle grønnsaksorter med helsefremmende stoffer
- nye grassorter med genmateriale fra norske kulturlandskap
- oldemors stauder og duftende roser

- matvarer eller spesielle retter laget av gamle plantesorter
- velkjente eller nyoppdagede krydder fra vill flora
- medisin eller kjemiske stoffer utvunnet fra planter funnet i Norge
- busker og trær til grøntanlegg som passer bedre enn de importerte
- kulturhistoriske menyer på restauranter

Produsenter av planter eller plante-baserte produkter tilbys å benytte varemerket PLANTEARVEN og plante-materiale fra Genressursutvalgets samlinger. Annet plantemateriale som har tilknytning til nasjonale genressurser kan også omsettes i merkevare-ordningen. Genressursutvalget vil bidra med informasjon om plantematerialet og markedsføring av PLANTEARVEN. Produkter som omsettes i ordningen kan om ønskelig bli presentert på websiden www.plantearven.no

Ta kontakt dersom du ønsker nærmere opplysninger eller ønsker å benytte varemerket i din virksomhet.

PLANTEARVEN ER:

- en samlebetegnelse for plantegenetiske ressurser i Norge
- et navn og en logo som brukes til informasjon om nytteplantenes mangfold
- et varemerke som benyttes i næringsutvikling, markedsføring og omsetning av planter eller planteprodukter
- nettstedet www.plantearven.no med informasjon om plantegenetiske ressurser i Norge

Bevaring av planter i klonarkiv

Enkleste måte å bevare genkombinasjonen til en bestemt sort er å legge frø i et fryselager, der frø kan holde seg levende i mange tiår og så hentes fram når det behøves. Nordisk Genbank med hovedsete i Sverige lagrer frø av de tradisjonelle jord- og hagebruksvekstene for alle de nordiske landene og har frø av ca 30.000 ulike sorter og andre varianter i sine lagre.

Mange plantesorter lar seg imidlertid ikke bevare som frø. Arter som pepperrot, gamle typer sjalottløk og mange stauder setter ikke spiredyktig frø, mens arter av frukt og bær, potet og foredlede roser setter frø som ikke gir sortsekte avkom.

Det er også andre grunner til å ta vare på sortssamlinger av nytteplanter, f.eks. at de skal vises fram eller at plantenes egenskaper skal undersøkes nærmere.

Genressursutvalgets *Plan og strategi for langsiktig bevaring av plantegenetiske ressurser i klonarkiv*, som ble vedtatt i 2005, inneholder planer for varig bevaring av genressurser i levende planter.

Utvalget samarbeider med et stort antall partnere som selv har målsettinger

og aktiviteter som kan kombineres med genressursbevaring og vil bruke plante-samlingene i sin virksomhet.

Dette fører til at plantesamlinger finnes spredt mange steder i landet og mange dyktige fagpersoner er involvert i et landsomfattende nettverk for genressursbevaring. Det fører også til god ressursbruk og fordeler når det gjelder å nå bredt ut med informasjon om genressursbevaring generelt, samt å få vist fram mangfoldet i PLANTEARVEN.

Våre samarbeidspartnere er:

- Arboreter og botaniske hager
- Institusjoner som driver forskning, undervisning og utvikling basert på planter
- Kulturhistoriske institusjoner som museer og bygdetun
- Ideelle foreninger og privatpersoner

Ta kontakt dersom genressursbevaring er aktuelt for din virksomhet.

PLANTENE I PLANTEARVEN:

- a) Sorter fra planteforedling for norske forhold, både gamle landsorter oppstått ved enkle utvalg hos bønder og sorter fra profesjonell planteforedling.
- b) Varianter av nytteplantene som har oppstått etter at enkeltpersoner har oppdaget, oppformert og tatt vare på tilfeldige kryssinger eller mutasjoner.
- c) Innførte planter som gjennom lang tid har tilpasset seg norske vekstbetingelser slik at de er unike og verdifulle for Norge.
- d) Nyttevekster med opprinnelsesområde i Norge, f.eks. viltvoksende gras, bær, krydder- og medisplanter

Plantesamlinger i Norge

Frukt og bær

Gjennom de siste 25 år er det i regi av Nordisk Genbank samlet inn sorter av frukttrær. Vel etablerte samlinger finnes på:

- Hardanger Folkemuseum, Utne
- Domkirkeodden, Hedmarksmuseet, Hamar
- Nordfjord Folkemuseum/Karnilstunet, Sandane
- Vigatunet, Ryfylkemuseet, Sand i Ryfylke
- Lier Bygdetun, Lier
- Hvaler Fruktprosjekt, Skjærhalden
- Lund Bygdemuseum, Moi
- Grønt kompetansesenter, Hjeltnes, Ulvik
- Institutt for plante- og miljøvitenskap, UMB, Ås

Et par nye samlinger er under planlegging/etablering.

Grønnsaker og urter

Samlinger av jordskock, sjalottløk, pepperrot finnes ved Planteforsk avd. Landvik i Grimstad. Samling av rabarbra er under etablering ved Norsk Hagebruksmuseum i Grimstad. Samlinger av enkelte krydder- og medisinervekster, samt humle finnes ved Planteforsk avd. Kise, Nes på Hedmark.

Stauder og løkvekster

De siste årene er det gjennomført en omfattende kartlegging og innsamling av stauder i gamle hageanlegg. Bevaring av stauder og løkvekster blir organisert ved 5 regionale botaniske hager med sam-

arbeid og mindre samlinger ved lokale institusjoner innen kultur eller hagebruk.

Hovedsamlinger finnes ved:

- Tradisjonshagen ved Botanisk hage, Universitetet i Tromsø
- Botanisk hage på Ringve, Vitenskapsmuseet, NTNU i Trondheim
- Blondehushagen ved Arboretet og botanisk hage på Milde i Bergen
- Tusenårshagen ved Agder naturmuseum og botanisk hage i Kristiansand
- Botanisk hage ved Universitetet i Oslo

Roser

Gamle roser blir for tiden kartlagt og planer for samlinger er til vurdering. Samlinger av historiske roser finnes ved:

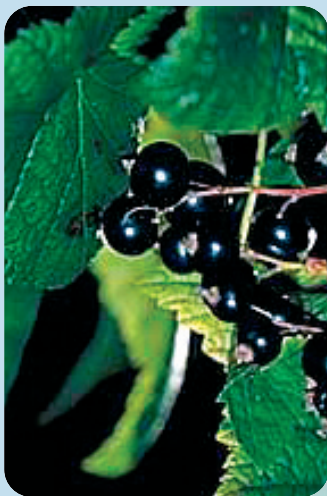
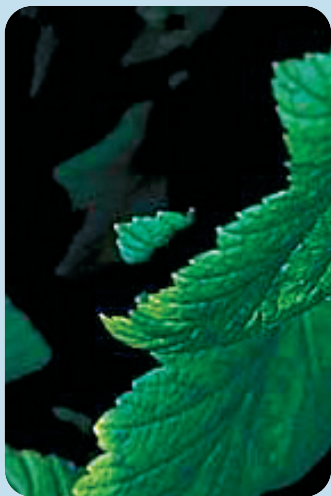
- Arboret og botanisk hage på Milde
- Agder naturmuseum og botaniske hager
- Samlinger for Østlandet, på Tøyen og på Ås er under etablering
- Eventuelle samlinger for nordligere deler av landet er til vurdering

Veksthusblomster

En samling av stueplanter som må bevares i veksthus etableres ved Botanisk hage på Milde ved Bergen

For mer utfyllende informasjon:

www.plantearven.no

Bli med i en planteklubb

Vil du som planteinteressert privatperson være med å bevare PLANTEARVEN?

I mange land bidrar ideelle foreninger og privatpersoner til å ta vare på gamle plantetyper. I samarbeid med Det norske hageselskap blir det arbeidet med å etablere slike også i Norge.

Planteklubber skal fungere som et organisert nettverk av privatpersoner som forplikter seg til å ta vare på gamle planter ved å bruke dem aktivt på gården, i hagen eller i stua. En plantetype plasseres flere steder og stilles til disposisjon for nye i nettverket, og selvsagt blir ingen straffet dersom en plante går ut.

I første omgang tror vi at følgende planteslag kan være aktuelle for planteklubber:

- Stauder
- Løk- og knollvekster
- Historiske roser
- Poteter og grønnsaker
- Bær
- Stueplanter

Planteklubbene organiseres med en eller flere ansvarlige koordinatore for et vekstgruppebasert nettverk, og informasjon mellom medlemmene, inkludert en årlig beskjed om hvordan det står til med plantene gjennomføres på Internett.

Ved å delta i en planteklubb:

- a) blir du en del av et nasjonalt nettverk for bevaring og bruk av PLANTEARVEN

- b) får du overta planter eller frø av historiske planter til eget bruk med anledning (og oppfordring) til å oppformere og gi plantene videre til dine venner
- c) forplikter du deg til så godt som mulig, å ta vare på plantene du får ansvaret for og i henhold til avtalte rutiner melde fra om hvordan plantene har det
- d) er du villig til å oppformere og levere plantemateriale til andre i nettverket så langt det er praktisk mulig
- e) kan du delta i et faglig nettverk som utveksler informasjon om plantene på Internett

Ta kontakt med Hageselskapet eller Genressursutvalget dersom du er interessert.

FOTO: ASMUND ASDAL

Bruk av biologisk og genetisk mangfold

Økt bruk av plantenes genetiske mangfold er positivt for bevaring, enten det nå er i ordinær produksjon for jord- og hagebruk, i museal eller vitenskapelig virksomhet eller det er i hobbysammenheng. Planter som er i bruk forsvinner ikke!

Genressursutvalget stiller plante-materiale til disposisjon for de som ønsker å bruke dem. Eneste vilkår for å utlevere frø eller planter av en spesiell genetisk variant er at det ikke tillates at noen sikrer seg eksklusiv rett til sorten. Alle skal ha lik rett til å bruke planten. I tillegg finnes generelle regler for omsetning av planter og planteprodukter som må følges.

Aktuelle bruksområder kan være:

- Produksjon av planter for salg til offentlige eller private brukere
- Bruk av genetisk materiale i foredling og videre utvikling av sorter
- Utvikling av produkter basert på spesielle genotyper av planter, f.eks. matvarer, aromastoffer, krydder, medisin, utvinning av kjemiske stoff etc.
- Planter til kulturhistoriske anlegg
- Bruk av plantesamlinger i forskning og undervisning

Genressursforvaltning i Norge

Genressursutvalg for planter er oppnevnt av Landbruks- og matdepartementet for å administrere *Nasjonalt program for bevaring og bruk av plantegenetiske ressurser for landbruk og matproduksjon*.

Programmet omfatter kartlegging og dokumentasjon av plantegenetiske ressurser i Norge, samt tiltak for bevaring av truede plantetyper og økt utnyttning av vårt biologiske og genetiske mangfold.

For kontakt og mer informasjon:

Genressursutvalg for planter

Planteforsk Landvik
4886 Grimstad

Tlf. 37 25 77 00 • Fax 37 25 77 10

e-post: genressurser@planteforsk.no

Internett: www.genressurser.no/planter • www.plantearven.no